

Årets klassiker 2016 – Johannes Jørgensen

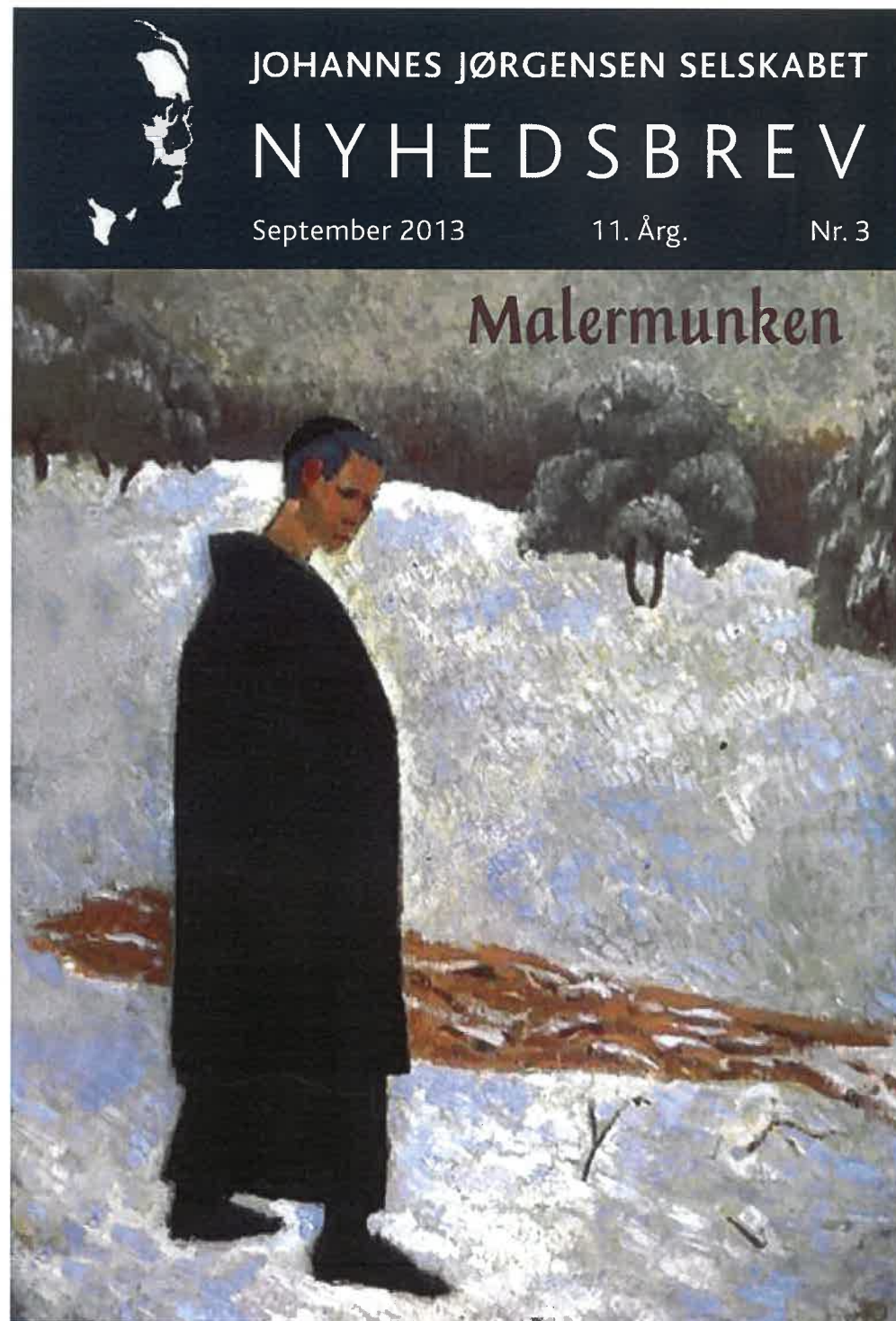
I anledning af Johannes Jørgensens 150 års fødselsdag i 2016, har bestyrelsen for årets klassikerdag besluttet at markere det runde år med fokus på ham. Det vil der naturligvis komme til at stå mere om, når år og dag nærmer sig.

Generalforsamling

Johannes Jørgensen Selskabets ordinære generalforsamling for 2013 finder sted lørdag d. 9. november fra kl. 12 – se vedlagt program. Det foregår som sædvanlig på Svendborg Bibliotek, Svinget 1 i Svendborg. Biblioteket vil gæstfrit være vært for en lettere bespisning. Ønsker man at deltage heri, bedes man venligst give oplysning herom (se vedl. indkaldelse).

Johannes Jørgensens Hus vil på denne dag være åbent fra kl. 10-12.

SOMMERMØDET 2013 blev som sædvanligt afholdt i Møstings Hus på Frederiksberg 18. august, hvor dr. phil. Henrik Wivel fortalte om sit projekt med en kommenteret udgave af "Mit Livs Legende", som han skal udføre i et samarbejde med Dansk Sprog og Litteraturselskab. Bagefter fortalte Wivel om forholdet mellem Johannes Jørgensen og Georg Brandes. Endvidere fortalte prof. em. W. Glyn Jones levende om sin vej til Johannes Jørgensen. Efter pausen sang operasanger Lars Huniche akkomp. af pianisten Henrik Metz tre sange af Johannes Jørgensen til melodier af Deboire.

NYHEDSBREV

Medlemsblad for
Johannes Jørgensen Selskabet

Ansvh. red. **Stig Holsting**
Lykkesholms Allé 9 A, 1.tv
1902 Frederiksberg C
Tlf. 8758 0303
Mob. 2129 0408
e-mail: stig.holsting@gmail.com
Kassererens e-mail:
johs.jorgensenselskabet@gmail.com
www.johannesjorgensenselskabet.dk
Bankkonto nr.: 1551 0010132908

Johannes Jørgensen Selskabet er et litterært forum til studium af digterens liv og forfatterskab. Selskabet arbejder nært sammen med Johannes Jørgensens Hus i Svendborg og andre litterære selskaber. Medlemskab koster 160 kr. om året. Hjemmeside: www.svendborg-bib.dk

Selskabets bestyrelse:
Stig Holsting, formand
Oluf Schönbeck, næstformand
Fælledvej 14 E, 5.tv.
2200 København N.
E-mail: oluf@hum.ku.dk
Tlf. 60863727.
Ove Klausen, sekretær. Ottosminde 2, 8960 Randers. Tlf. 86404032.
E-mail: oklausen@fiberflex.dk
Henning Fink-Jensen, kasserer.
Krogmosevej 28, 2880 Bagsværd.
Tlf. 4444 8703
Andreas Holsting. Ved Klosteret 6, 2100 København Ø. Tlf. 31219609.
E-mail: andreas.holsting@gmail.com
Grafisk tilrettelæggelse: Kira Bierlich

Forsidebilledet er malt af en ungdomsven af Jan Verkade fra hans impressionistiske dage i Frankrig, den franske maler Paul Serusier, hvor han også mødte Mogens Ballin. Det forestiller Jan Verkade som benediktinermunk. Billedet over disse linjer forestiller angiveligt Verkade før klostertiden, men der hersker lidt usikkerhed om, hvorvidt det er et selvportræt eller malt af Mogens Ballin. Nedenstående er imidlertid beviseligt gjort af Ballin og blev bragt i februarnummeret 1894 af "TAARNET".

Malermunken

Af Ingelise Schmidt

Verkade tegnet af Johan Rohde

Den 3. februar 1894 kom en ung hollandsk kunstner til København; hans navn var Jan Verkade. Han var inviteret af sin danske ven Mogens Ballin, "en israelit fra København", som Verkade havde lært at kende i Paris i 1891, hvor de begge gik med kunstnerdrømme. De havde truffet hinanden første gang ved en "banquet Gauguin" – en afskedsfest for mesteren, der havde solgt så mange billeder, at han nu kunne realisere sin drøm om at rejse til Tahiti. Festen fandt sted den 23. marts 1891 på "Café Voltaire". (Verkade 1954, s. 77f.)

Ballin havde indbudt Verkade til at bo hos sine forældre i København. Allerede den første dag blev der talt om en "Jan Verkade-udstilling", og Ballin havde også fundet et egnet lokale i Bredgade. Lokaleets ejer ville lave udstillingskataloget, som Verkade selv tegnede titelbladet til. Udstillingen rummede ca. 40 tegninger og 25 malerier.

Aftenen før udstillingen skulle åbne sendte Ballin og Verkade ca. 150 kataloger og indbydelser til kendte kunstlere samt Ballins venner og bekendte. På

åbningsdagen regnede det, så Ballin mente ikke, der kunne være ret mange besøgende, men han tog fejl, folk trængte sig på i det lille udstillingslokale.

Salget af værkerne gik strygende. Allerede klokken tre var ni tegninger og et maleri solgt. Udstillingen blev en succes og fik megen presseomtale. Næsten alle større aviser bragte længere artikler om den "hollandske maler Jan Verkade". (Verkade 1954, s. 235f).

Ballin var kommet hjem fra Paris i efteråret 1891, og Johannes Jørgensen fortæller i sine erindringer, hvordan han mødte Ballin, og hvordan Ballin opsøgte ham i hans hjem på Frederiksberg (J.J., 1916, s. 81 og 85). Gennem ham traf Johannes Jørgensen så Verkade, og de tre knyttede snart venskab. Johannes Jørgensen skriver: "Det blev et mærkeligt Foraar – dette Foraar 1894! I Marts var Jan Verkade ankommet, paa Besøg hos sin Ven og Gudsøn Mogens Ballin. Den blonde unge Hollænder med de mørkeblaa Øjne og det store lyse Skæg blev hurtigt alles Yndling. En Udstilling af hans Arbejder i Koncertpalæet, ligeligt besøgt af radikale Jøder, symbolistiske unge Damer og katolske Baronesser, gjorde ham populær i København. I Grosserersaloner som paa unge Poeters Tagkamre var han den samme – munter, venlig, imødekomende overfor alle, men uforfærdet i at bekende sine Anskuelser. Med sin behagelige Stemme sang han snart franske Viser, lært i Bretagne, snart et gregoriansk Salve Regina. Selv den uforbederlige Hedning Carl Ewald var under Verkades

Fortryllelse og bød ham hjem til sig." (J.J. 1916, "Taarnet" s. 92 f.)

Verkade-udstillingen fandt sted før påske, og palmesøndag efter messen besøgte Ballin og Verkade Jørgensen, som fortæller: "Ogsaa til mig kom Verkade nogle Gange. Jeg husker hans første Besøg. Det var Palmesøndag, og han traadte ind med en Buxbomkvist i Haanden fra Morgenens Palmevielse i St. Ansgar. Ca vous portera bonheur! "Vær så god, den vil bringe Dem lykke" sagde han og rakte mig den. Formodentlig paa hans og Ballins Opfordring indfandt jeg mig Langfredag i Kirken i Bredgade – men gik utilfredsstillet igen – ud i det varme Foraarssolskin..." (J.J. 1916, "Taarnet" s. 92)

Johannes Jørgensen bad Verkade om at udføre nogle illustrationer til tidsskriftet "Taarnet" (1893-94), og således bragte februar-nummeret 1894 nogle af Verkades tegninger. Både Verkade og Ballin blev senere tilknyttet tidsskriftet, og de to kom siden til at betyde meget for Jørgensens vej ind i Den katolske Kirke.

I sin bog "Fra Vesuv til Skagen" fortæller Johannes Jørgensen om Verkade og hans udstilling i København. "Verkade bar dengang et stort, smukt skæg og en blød Kunstnerhat, saaledes som Johan Rohde afbildede ham paa et Lithografi. Skægget er nu faldet, og naar Verkade bedækker sit allerede ganske sølvgraa Hoved, saa er det med Benediktinerkuttens sorte Hætte. Thi Verkade er bleven Munk og hedder ikke længere Jan til Fornavn, men Willibrord – Pater Willibrord." (J.J. 1909, s. 144).

Jan Verkade var fra København rejst til Tyskland for at blive optaget i det sydtyske benediktinerkloster i Beuron. Mellem ham og Johannes Jørgensen var der opstået et varmt venskab, som skulle vare livet igennem til Verkades død i 1946, og en lang brevveksling vidner om den betydning, præsten og munken fik for den altid søgende og tvivlende Jørgensen.

Johannes (Jan) Verkade blev født den 18. september 1868 i Zaandam i nærheden af Amsterdam. Hans fader Ericus Verkade tilhørte menonitterne, en sekt, der ikke har barnedåb, så den unge Jan og hans bror blev ikke døbt.

Fra 1886-89 studerede Verkade ved "Academie voor Beeldende Kunsten" i Amsterdam, men afbrød studierne og rejste i 1891 til Paris, hvor han kom i forbindelse med de symbolistiske malere. Han blev bekendt med nabiernes teosofiske tanker og levede i og med dette kunstmiljø i Paris. Han tilhørte tidligt i 1890'erne kredsen omkring Paul Gauguin, Meijer de Haan, Paul Sérusier (se forsidebilledet) og nabierne, hvor "Den høje hollænder" blev kaldt "obelisk-nabien".

Men på et tidspunkt fik han nok af de mange strømninger, der næsten havde hindret ham i at male. Han var led og ked af Paris og havde hverken råd eller lyst til at blive der længere men tænkte på at tilbringe en arbejdsommer i Bretagne, hvor Sérusier allerede havde tilbragt en sommer og nu ville hen igen.

En begyndende spirituel interesse

*Jan Verkade med malerkassen.
(Maleri af Richard Holst. 1868-1938)*

udviklede sig til nogle års søgen og voksende interesse for Den katolske Kirke og endte 26. august 1892 med, at han konverterede og blev katolsk døbt i jesuiterkollegiets huskapel i Vannes. Han beretter selv om sit liv, sin opvækst og sin søgen i første del af sine erindringer, bogen, han gav titlen "Die Unruhe zu Gott. Erinnerungen eines Malermönchs" – (Uroen, der fører til Gud). 1920, genoptrykt 1954 – anden del "Der Antrieb ins Vollkommene" udkom i 1932.

Den østrigske dramatiker, instruktør, teater- og litteraturkritiker Hermann Bahr, der læste manuskriptet til Verkades første bog, har skildret hans vej til Den katolske Kirke på følgende måde (lettere bearbejdet): Pater Willibrord Verkade, fra hvem det smukke maleri i

Motiv fra Bretagne malt af Jan Verkade. (1892-93)

karmeliterkirken i Döbling stammer, har givet mig sin konversionshistorie at læse. Denne beretning har den fordel, at den – modsat andre skrifter om konversion, der måske ikke netop er sket af fortvivlelse så dog af skuffelse, kedsomhed eller lede – bringer en skildring af en grundlæggende og oprindelig sund, livsfrisk, livsglad, næsten "livstosset" ung mand, der er fuld af taknemlighed over jordens skønhed, en veltilfreds, solid, kraftfuld struttende hollænder, der rager et hoved op over den almene hob, en ung mand, som er fuld af kraft og saft, med lysende øjne, en usædvanlig begavet kunstmaler, opildnet af sin kunsts problemer og ungdommelig sikker på at kunne få bugt med dem, med andre ord: et helt igennem jordbundet menneske, for hvem livet ikke er blevet noget skyldig, som ikke tager fejl af sig selv, som ikke ved en uopfyldt længsel eller forgæves umage og anstrengelse er blevet mør, en person, der slet ingen skavanker har, et

rigtigt, sandt, ægte søndagsbarn, samtidig en ærlig, uforfærdet mand, fuld af livskraft, selvsikker, men en person, som dog i al jordisk lykkes glæde også en "banken på" fra en underlig, aldrig stillen sig tilfreds, en hemmelighedsfuld dragende uro ikke vil forlade, indtil han i første omgang uden selv helt rigtigt kender grunden, pludselig har fundet vejen til Kirken og er indtrådt i et kloster.

Til de gængse konversioner, der sker under modgang, afstandtagen eller overanstrengelse kan verdens mennesker til syvende og sidst kun bemærke "stakkels fyr, han har nok ikke andet valg; måske også mig selv, men foreløbig er det dog, Gud være lovet, ikke kommet så langt!" (Bahr, 1917, Antrieb s. 334f.).

Ballin havde besøgt Verkade i 1892 i Auray i Bretagne. Han var også søgende på det tidspunkt, men vidste ikke noget om vennens dåb, da han meddelte, at det

nok kom så vidt, at de begge to ville blive katolikker. Han blev derfor aldeles målløs, da Verkade fortalte om sin dåb, og Ballin ville derefter også straks døbes, men så hurtigt gik det dog ikke. (Verkade 1954, s. 144 f).

For dem begge som også senere for Johannes Jørgensen var Thomas af Kempis' bog "Kristi Efterfølgelse" afgørende for deres skridt ind i Den katolske Kirke. Verkade og Ballin rejste sammen gennem Frankrig til Italien, hvor de gjorde ophold i Firenze og også begge to fandt vejen til klostret i Fiesole. Her hos franciskanerne i Firenze bad Ballin om dåben, og på vigilien til Epiphani 1893 blev han døbt.

Både Verkade og Ballin var stærkt tiltrukket af tanken om at vie deres liv helt til den nye tro. De rejste nu via Siena til Rom, og i Rom mødtes de med danskere, bl.a. forfatteren Henrik Pontoppidan, der på det tidspunkt nærrede en vis nysgerrighed over for den katolske Kirke. (Verkade 1954, s. 177).

Derpå gik rejsen videre til Assisi og atter Firenze, hvor de tog afsked med hinanden den 2. april 1893. Verkade blev i Fiesole hos franciskanerne, hvor han boede de næste fem måneder, indtil han i november 1893 igen greb vandrestaven og begav sig nordpå. Han ville besøge benediktinerabbediet i Beuron og giver en beskrivelse af sidste del af turen dertil således: "Von Immendingen an fuhr der Zug die noch junge Donau entlang. Die Landschaft war öde, arm und verlassen. Alles Leben konzentrierte sich in den Häusern. Es mag 2 Uhr gewesen sein, als

Jan Verkades forsidetegning til tidsskriftet "Taarnet".

ich in Beuron ankam. Die Ortschaft gab mir den Eindruck gänzlicher Weltabgeschlossenheit. Ich befand mich in einem engen Tal, von dichtbewachsenen Bergen eingeschlossen; kaum dass die Donau einen Ausweg fand. Es war hier vollständig Winter." (Verkade 1954, s. 203). ("Fra Immendingen kørte toget langs med den unge Donau-flod. Landskabet var øde, fattigt og forladt. Alt liv befandt sig inde i husene. Klokken må have været omkring 14.00, da jeg ankom til Beuron. Stedet gav mig indtryk af at være fuldkomment afskåret fra verden. Jeg befandt mig i en snæver dal, indesluttet af tæt bevoksede bjerge; med nød og næppe fandt Donau en

vej ud. Her var det rigtig vinter”.)

Verkade oplevede den hellige Martin af Tours fest i Beuron den 11. november 1893. Derefter rejste han til sin familie hjemme i Meiningen, hvorfra han den 2. februar 1894 over Hamburg og Kiel rejste til København (Verkade 1954, s. 234f).

Da Verkade kom til København havde han allerede planer om at indtræde i Beuron, og nu ville han have Ballin med dertil, og Ballin, der også ville have Johannes Jørgensen med, fik den idé at skaffe penge til hans rejse ved at bortlodde nogle malerier ”og du skænker sikkert også nogle”, sagde han til Verkade, der som nævnt ovenfor havde solgt en del billeder i København. Verkade havde gennem Ballin fået indblik i Johannes Jørgensens både økonomiske og personlige problemer,

og nu blev en sum penge skaffet til veje, således at Jørgensen kunne rejse til Beuron, hvor Verkade satte ham stævne. (brev fra Verkade til Jørgensen den 26. april 1894). ”Ballin, der andern immer besser zu helfen wusste als sich selbst, veranstaltete eine Verlosung von Kunstgegenständen, wozu einige seiner Freunde Gemälde hergaben, und so erhielt J. die Mittel, Deutschland zu durchqueren und Italien zu bereisen.” skriver Verkade (Verkade 1932, s. 21). (”Ballin, der altid bedre forstod at hjælpe andre end sig selv, satte en bortlodning af kunstgenstande i værk, og således fik Jørgensen midler til at gennemrejse Tyskland og rejse til Italien.”)

Samme dag om morgenen forlod Verkade København og rejste selv via Berlin til klostret i Beuron.

Benediktiner abbediet ved Beuron.

Omkring 1. maj 1894 indtrådte Verkade så i klostret i Beuron først som maleroblat, en ordning, man praktiserede på det tidspunkt. Kunstbegavede kandidater, der ikke havde lært latin, blev optaget som maleroblater, samtidig med at de studerede latin med henblik på at blive optaget i noviciatet. Maleroblaterne var iklædt tunika som lægbrødrene, men bar cingulum af tøj og ikke et læderbælte som lægbrødrene. (Verkade 1932 s. 3).

I Beuron mødte Verkade maleren og munken Desiderius Lenz, som var kommet til Beuron første gang i 1868, fordi han følte sig tiltrukket af den gregorianske koral, men han var dog først og fremmest maler. Han havde et ønske om at forny den religiøse kunst og sammen med medbrødre udgjorde de gruppen af malere, der dyrkede en matematisk og geometrisk funderet religiøs kunst. Beuronerkunstens teknik var: ”Messen und Teilen”. Desiderius Lenz var leder af Beuronerkunstskole og Beuronerkunstens emner var Mariabilleder, scener fra Den hellige Skrift og den hellige Benedikts liv, og som følge af kunstens forbindelse med det arkitektoniske er det en freskernes kunst, malet på mur og væg. I sin bog ”Beuron” skriver Johannes Jørgensen om den begavede kunstner og munk, Desiderius Lenz og hans indflydelse på denne særlige nærmest liturgiske kunstopfattelse bl.a.: ”Ifølge Principerne faar Beuronernes Kunst da en overvejende dekorativ Karakter. Samtidig med, at Ansigtstrækkene idealiseres, stiliseres ogsaa Klædedragten i Folder, som undertiden

kan falde lidt ægyptisk stive...Det Monumentale, Imponerende, Thronende lykkes derfor Beuronerne bedst...” (J.J. 1896 s. 117-121).

Verkade kom til at hjælpe Desiderius Lenz med udsmykning af beuronerklostrene. Som kunstner fordybede han sig i beuronerkunstens principer, og han kom til at høre til gruppen af beuronermalere, der arbejdede tæt sammen med Desiderius Lenz. Verkades farver og fladebetonede maleri karakteriseres ved et religiøst-symbolistisk indhold.

Ud over i selve Beuron fandtes deres kunst også i det lille St. Maurus kapel nær klostret samt i Beuronerkongregationens mands- og kvindeklostre. Fra 1876 til 1880 blev også Monte Cassino i Italien udsmykket af munke fra Beuron (J.J. 1909, s. 74 ff.)

Johannes Jørgensen måtte dette forår 1894 på grund af en dårlig økonomi forlade sin bolig i København og med kone og barn tage ophold hos hans familie i Svendborg. Sidst i maj rejste han og Ballin så sammen til Berlin. Denne sin første udenlandsrejse har han skildret i ”Rejsebogen”.

Han rejste som aftalt videre fra Berlin til Beuron, hvor Verkade ventede ham, men besøget blev en fiasko. Han ankom til Beuron den 16. juni 1894, men forinden havde han drukkert sig mod til i et nærliggende gæstgiveri, førend han bankede på klosterporten. Han befandt sig ikke godt i klostret, og uroen stak dybt. Ved middagsbordet i refektoriet (spisesalen)

blev det ligefrem uhyggeligt for ham med alle de sortklædte munke, der sad langs med væggene, og han var så opskræmt, at han knapt kunne spise noget. Efter måltidet havde han denne bemærkning: "Det er frygteligt." Om eftermiddagen vandrede han og Verkade til Maurus-kapellet, opført og udsmykket efter Desiderius' ideer. (J.J. "Rejsebogen" 1895 s. 53 og Verkade 1932, s. 22).

Næste dag var søndag. Han overværede messen fra et lille skjult kor, og det gjorde et stort indtryk på ham, men så greb uroen ham igen. Han op søgte Verkade og meddelte ham, at han ikke havde mod til at blive endnu en nat i klostret. Verkade konkluderede, at "Die Reise war für den Ringenden eine heftige Versuchung. Unter der "Zaubergewalt des deutschen Pantheismus sehnte sich sein wankendes Herz nach den hellen Nächten seiner Heimat und nach seiner ungeordneten Jugend." (Verkade 1932, s. 21f). ("Rejsen var for den kæmpende, søgende person en vældig fristelse. Under påvirkning af den tyske pantheismes' trolddomsmagt længtes hans vaklende hjerte efter hjemlandets lyse nætter og efter sin uordnede ungdom".)

Johannes Jørgensen tog afsked og gik derefter til fods til den nærmeste station, Hausen im Tal; det tog 1½ time, og videre til Sigmaringen, hvorfra han allerede om aftenen sendte et brev til Verkade. (Verkade 1932, s. 22 ff). Han skriver heri, at klokken nu er 10 om aftenen, men han håber at kunne sove, selv om der nedenunder opholder sig en sangforening,

som skråler fædrelandssange!. Han syntes godt om Sigmaringen, og sluttede sit brev med at forsikre Verkade, at han hver aften vil slutte dagen med "Procedant somnia/ et noctium phantasmata" (Fra hymnen til komplet 2. vers: "Lad fjernt fra søvnen være mørkets kogleri..." det er lidt vanskeligt at oversætte, men meningen er, som den danske oversættelse siger det: "Lad ingen syndig drøm i nat / og intet mørkets kogleri... Jørgensen oversætter selv teksten således: "Bort vige alle onde Drømme,/og Nattens Syner fare hen..." (J.J. 1896, s. 57). I brevet forsikrer han Verkade, at "Sådan vil jeg nu hver aften lade mig det foresige".

Han forklarede siden, at "I Beuron, blandt Munkene og samtalende med den fromme Verkade havde jeg følt mig som Pantheist." (J.J. 1917, s. 22). Besøget var mislykkedes, og han var flygtet i en slags panik, fordi han følte sig som en hedning. Få dage efter skrev han igen til Verkade fra Sigmaringen. Brevens indhold er refereret af Verkade i hans bog. (Verkade 1932, s. 23f), og i løbet af sommeren 1894 skrev Jørgensen flere breve til Verkade. Han gav her udtryk for, at han i sine religiøse tvivl og problemer vedrørende Kirken, kætterbål og inkquisitionen mm. hellere ville søge råd hos ham end hos Ballin. Det var alle de samme tvivlsemner, som han beskriver både i Rejsebogen og i sine erindringer, og som han hos Ballin kun fik utilfredsstillende svar på.

Verkades svar til Johannes Jørgensen er desværre ikke bevaret. Flere spørgsmål blev dog også drøftet med Ballin, og i

løbet af sommeren – i Pistoja – kom der et gennembrud, da det gik op for ham, at "Troen paa Jesus som Guds Søn forhverver os Guds Naade og den Hellig Aands Kraft til et evigt Liv. Amen." (J.J. 1917, s. 51). Han ville ikke længere tilhøre Pan, og han begyndte at føle det velvære, som en ordnet tilværelse fører med sig. Han havde i Beuron for første gang set en klosterlig dagsorden – den "Timetabel", det "Skema", munkene lever efter, og han begyndte nu at leve regelmæssigt med tid til pligtarbejde og kirkegang samt fortsatte teologiske studier og religiøse overvejelser. Men pengene var ved at slippe op, "Og der var En, som anede det – Mogens Ballin", som var rejst til Assisi. Han opfordrede nu Jørgensen til at komme til Assisi. "Jeg maatte til Assisi - derfor kom jeg der." (J.J. 1917, s. 59).

Under sit tre måneders ophold i Assisi fra august til oktober 1894 kæmpede Johannes Jørgensen med to hinanden modstridende kræfter: ungdommens frigjorte tid repræsenteret ved Ingeborg og Viggo Stuckenberg, og de nye venner Mogens Ballin og Jan Verkade. "Dette var Kampen, som førtes i mig mellem to stridende Viljer – Viljen til at vende tilbage til min første Ungdom – og Viljen til at blive Kristen, fordi jeg altsaa ikke duede til andet...". Og han spørger sig selv, om han er i Italien "for at leve Munkeliv og læse Katekismus?" (J.J. 1917, s. 90-91 og 93).

I et brev til Verkade dateret Assisi 22. august 1894, som Johannes Jørgensen gengiver i dansk oversættelse i "Mit Livs Legende" giver han udtryk for nogle tvivl,

som Ballin ikke har villet eller kunnet give ham svar på. Han afslutter med ordene: "Hjælp mig og bed for mig til Lysets Gud" (J.J. 1917, s. 122-123). Desværre kender vi heller ikke her Verkades svar, som vi må formode, han har fået.

Jan Verkade alias broder Willibrord i ordensdragt.

Den 3. og 4. oktober fejrede Johannes Jørgensen og Mogens Ballin den helige Frans' fest i Assisi. Fra Beuron skrev Verkade følgende til Ballin: "Je prierais bien pour ce pauvre Joergensen! Dites-lui que je le trouve tres pauvre!" (J.J. 1917, s. 168) (Jeg vil bede meget for den fattige Jørgensen. Sig til ham at jeg finder ham meget fattig.) Irriteret spurgte Jørgensen Ballin, hvad Verkade mente med at kalde ham fattig? "Er han maaske rig?", "Ja," svarede

Ballin og saae alvorligt paa mig: "han er rig, og du er fattig!", "Og derover hovmoder han sig?" replicerede jeg og tilføjede (skriftklog som jeg var): "Men lad ham kun bede Farisæernes Bøn – Herre, jeg takker dig, at jeg ikke er som denne Tolder, denne Synder, denne pauvre Joergensen!", "Verkade hovmoder sig ikke," svarede Mogens mildt, "han synes kun, det er saa sørgeligt, at du kunde blive ligesaa rig som han og ikke vil det! Nej, jeg vilde ikke – og jeg vidste det." (J.J. 1917, s. 168).

Forholdet mellem Johannes Jørgensen og Ballin var ikke altid den rene idyl på det tidspunkt, og Ballin har heller ikke været den person, der var lettest at omgås. Ballins vej til Kirken var ukompliceret. Han havde mødt sin store racefælle Jesus af Nazareth og erkendt ham som den ventede Messias. Johannes Jørgensen havde en helt anden indfaldsvinkel, og ville derfor som nævnt hellere drøfte sine problemer med Verkade, som han nok følte sig mere tryk ved.

Den 25. oktober 1894 forlod Johannes Jørgensen Assisi for at rejse hjem til Danmark og gjorde ophold i Firenze, hvor han var for første gang. Han blev der en uge og besøgte på Alle Helgens aften franciskannerklostret ved Fiesole med en anbefaling fra Verkade.

I begyndelsen af 1895 rejste pater Desiderius fra Beuron til Prag sammen med nogle lægbrødre for at udsmykke benediktinerindeabbediet St. Gabriel. Den 8. august 1895 fulgte Verkade efter sammen med en anden broder for at hjælpe til med denne udsmykning. Også

i benediktinerabbediet Emaus i Prag arbejdede Verkade som freskomaler. Her besøgte Ballin ham for at prøve sig selv, hvor vidt også han havde et klosterkald. (J.J. 1918, s. 55).

Verkade arbejdede som foreskrevet anonymt med udsmykningerne efter Beuronerskolens regler. Han deltog i flere udsmykningsopgaver, og en overgang var han også leder af Beuronerskolen. Sommeren 1896 kunne Verkade begynde sit prøveår i klostret, men inden fik han tilladelse til at besøge sine forældre, før noviciatstiden skulle begynde. (Verkade 1932, s.7-9 ff). Hans mennonitiske forældre var forståeligt nok alt andet end begejstrede for sønnens beslutning om at gå i kloster.

Fra Holland benyttede Verkade også anledningen til et ophold i England, og da han kom tilbage her fra, modtog han besked om at rejse til Prag. Iklædningen og dermed optagelsen i noviciatet var udskudt (Verkade 1932, s. 15). Verkade blev dog i Holland og først efter sin fars fødselsdag den 20. november rejste han til Prag, hvor pater Desiderius for længst havde opgivet håbet om nogensinde at se ham igen - "Han har sikkert mistet kaldet og kommer overhovedet ikke mere tilbage," lød ordene. (Verkade 1932, s. 20). Under sit ophold i Prag modtog Verkade med stor glæde meddelelsen om Johannes Jørgensens optagelse i den katolske kirke, som var sket den 16. februar 1896.

"Den 19. Marts [1896] fyldte Mogens Ballin femogtyve Aar og han fejrede sin Fuldmyndighed med at forære mig en

Udenlandsrejse. Han vilde, at jeg skulde holde min første katolske Paaske i katolske Omgivelser og ordnede et Ophold for mig hos Benediktinerne i Beuron. Næsten to Aar var gaaet siden min første Udfærd. Nu drog jeg atter sydpaa – og denne Gang som Katholik..." (J.J.1918, s. 91-92). Denne påske fortæller han om i sin bog "Beuron", der beskriver det benediktinske klosterliv, den hellige Benedikt, beuronerkunsten og ordenens historie. Bogen skulle oprindeligt have heddet "Hos Sct. Benedict." (J.J. 1918, s.103).

I marts 1897 vendte Verkade tilbage til Beuron efter sit ophold i Prag og blev optaget i noviciatet. Nu hed han ikke længere "oblat Johannes" men "frater Verkade", og kort tid derefter fik han klosternavnet Willibrord, opkaldt efter friernes apostel, den hellige Willibrord (død 739) der var den første biskop i Utrecht og Hollands skytshelgen (Verkade 1932, s. 30). På den hellige Benedikts fest den 21. marts 1898 aflagde frater Willibrord de højtidelige klosterløfter og begyndte sine teologiske studier. Den 20. august 1902 blev han præsteviet.

Den 26. august 1903 rejste Verkade til Monte Cassino for at medvirke ved udsmykningen af krypten under kirken ved det berømte kloster med historie tilbage til den hellige Benedikt. Her begyndte han imidlertid at nære en vis skepsis over for de strenge beuronerskolestregler, og han vendte sig på ny mod nabierne, der imidlertid nu lod sig påvirke af beuronerskolen og pater Desiderius Lenz. De tegninger, der var

blevet til på Monte Cassino, udstillede Verkade i Amsterdam 1905-06 i sit eget navn.

I 1906 rejste han til Aichhalden i Syd-tyskland, hvor han havde fået til opgave at udsmykke kirken, og her besøgte Johannes Jørgensen ham i august 1906. Jørgensen skriver om sit besøg: "Hvad ville jeg i Aichhalden?... jeg skulde træffe en god Ven, som jeg sidste Gang havde set i 1894, og med hvem jeg siden havde leget Skjul rundt om i Europa. Kom jeg til Tyskland, var han netop rejst til Italien, og vilde jeg søge ham i Italien, saa havde han begivet sig til Østrig og stod paa et Stillads et Sted i Prag og malede Fresker." (J.J. 1909, s. 143-44). Samme historie beretter Verkade om: "Kom Jørgensen til Tyskland, var pater Willibrord i Prag eller netop rejst til Italien. Ville Jørgensen besøge ham i Italien, var han rejst til Wien!". (Verkade 1932, s. 155).

Den 13. september medens Verkade opholdt sig i Heiligenbronn, døde Beurons ærkeabbed Plazidus Wolter, 81 år gammel. Det var ham, Johannes Jørgensen dedicerede sin bog om Beuron.

Verkade blev i disse år sendt rundt til forskellige klostre og kirker for at male, men denne trafik ophørte efter 1913. Ekspressionismen havde på det tidspunkt fuldstændig forandret den europæiske kunst, og hans kunst stod da isoleret. Samtidig måtte han lide den tort, at en udsmykning, han havde foretaget i Palæstina, var blevet forkastet og kalket over.

Verkade faldt nu til ro i klosterlivet i Beuron, hvor han var blevet kendt som malermunken, selv om han efter 1914 ikke mere udøvede sin kunst, måske fordi han

oplevede beuroner-malerværkstedet som værende for snævert. At være munk og kunstner var og er heller ikke altid let. Han har selv udtalt sig om spændingen mellem disse to livsformer. Hvor hverdagen i et kloster er delt mellem korbøn, arbejde og studier, er det er ikke altid muligt at få en samlet arbejdstid. Der er altid en klokke, der ringer til noget andet i fællesskabet. Denne spænding kendte Verkade og skrev åbent om det. (Verkade 1932, s. 194-99).

Der findes værker af Verkade i offentlige museer i både Danmark, Frankrig og Sverige og fresker er bevaret i Aichhalden, Heiligenbronn og Wien.

Selv om Johannes Jørgensen ved sit første besøg i Beuron var blevet skræmt af klosterlivets strenge regelmæssighed, var han efterhånden blevet fascineret af stedet, og det kom til at betyde meget for ham. I 1906 var det endelig lykkedes for ham at møde Verkade i Beuron, hvor man var begyndt at undre sig noget over hans hyppige Besøg, som han ikke gav nogen Forklaring paa. "Warum pilgert der Jörgensen so umher, anstatt schön zu Hause zu bleiben?" (Hvorfor rejser Jørgensen sådan omkring i stedet for at opholde sig pænt der hjemme?) fik jeg at vide, at Ærkeabbeden undrende havde spurgt. Jeg beboede denne Gang heller ikke min vante Celle – man indlogerede mig ovre i Økonomibygningen, i et Slags Karlekammer, hyggeligt og sollyst i øvrigt, med Udsigt til Donaudalen og med et gammelt Blommetræs frønnede Grene og høstgule Blade op for Vinduet." (J.J. 1919, s. 76 f.). Klosteret var for ham et ideal af en verden,

som han dog ikke kunne leve op til. Han svarer imidlertid selv i sine erindringer på hvad det var, der ved Beuron betød noget særligt for ham: "Gud være lovet for alt han har skænket mig i Beuron! Her har jeg aldrig gjort noget ondt, og aldrig lidt noget ondt" (J.J. 1919, s. 86).

Fra Beuron grundlagdes flere klostre i slutningen af 1800-tallet (J.J. 1919 s. 60), og Jørgensen besøgte nogle af disse: i Belgien Maredsous og i Tyskland Maria Laach ved Rhinen. Hans liv kan nærmest betegnes som en flugt mellem ægteskab og klostercelle, men han var jo gift og havde børn og kunne ikke tænke på at gå i kloster, og dog kredsede han omkring klostrene og klosterlivet. Han fortæller selv, at klosterlivet havde en mærkelig tiltrækningskraft, "måske des stærkere, fordi Døren til Klosteret jo faktisk var lukket for mig. Sikkert var jeg heller ikke bleven en god Munk – eller jeg var bleven en af hine Gyrovager [omflakkende munke], som Sanct Benedikts Regel taler saa skarpt imod. Men jeg var en god Klostergæst, thi jeg føjede mig villigt og gerne efter Klosterlivet og dets Love." (J.J., 1918, s. 91-97)

I 1915 under første verdenskrig, medens han boede i Siena, begyndte Johannes Jørgensen at skrive sine erindringer "Mit livs Legende" (1916-28), og Verkade begyndte ligeledes at skrive sin konversionshistorie, "Unruhe", der udkom første gang i 1920 i Freiburg im Breisgau. Andet bind "Antrieb" udkom i 1932. Da Jørgensen havde læst bøgerne var han så begejstret, at han fra Assisi den 10. december 1931 skrev og foreslog at udgive Verkades erindringer i

Verkades billede af den hellige Martin på klosterkirkens facade malt i den karakteristiske Beuronerstil.

en forkortet udgave oversat til dansk. Han ønskede åbenbart at forklare sine landsmænd mere om Den katolske Kirke. Verkade syntes om planen og var indforstået, (brev fra Beuron den 23. januar 1932), men mere blev det ikke til.

Gennem sine to erindringsbøger blev Verkade kendt i videre kredse, og da han også en i årrække var gæstepater i Beuron, fik han til sidst en meget stor "omgangskreds". Det betød, at han måtte føre en

omfattende korrespondance, som han forsøgte at besvare så godt han kunne. Da det imidlertid ikke var muligt at besvare alle med et personligt brev, måtte han gå over til at udsende rundbreve. Disse rundbreve fik Johannes Jørgensen også tilsendt. Skønt Jørgensen tilsyneladende aldrig mere kom til Beuron, fortsatte deres korrespondance indtil 1939 og vil blive behandlet i et senere indlæg her i Nyhedsbrevet.

Ingelise Schmidt, Født 1941. Studerede dansk ved Københavns Universitet et par år. Har arbejdet på Det kgl. Bibliotek. Priorinde i Vor Frue Kloster, Åsebakken. Fra 2003, bosat på Djursland.

Henvisninger:

Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende, 2. bog 1916
 Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende, 3. bog 1917
 Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende, 4. bog 1918
 Johannes Jørgensen: Mit Livs Legende, 6. bog 1919
 Johannes Jørgensen: Rejsebogen, 1895.
 Johannes Jørgensen: Fra Vesuv til Skagen, 1909

Johannes Jørgensen: Beuron, 1896.
 Willibrord (Jan) Verkade: "Die Unruhe zu Gott. Erinnerungen eines Malermönchs" 1954.
 Willibrord (Jan) Verkade: "Der Antrieb ins Vollkommene" 1932.
 Hermann Bahr: Beuron 13. okt. 1917, i Antrieb.